Downloaded via the EU tax law app / web

Edizzjoni Provvi?orja

SENTENZA TAL-QORTI TAL-?USTIZZJA (L-Ewwel Awla)

12 ta’ Settembru 2024 (*)

“Rinviju g?al de?i?joni preliminari – Tassazzjoni – Sistema komuni ta’ taxxa fuq il-valur mi?jud (VAT) – Direttiva 2006/112/KE – Artikolu 135(1)(i) – E?enzjonijiet – Im?atri, lotteriji u log?ob ie?or tal-a??ard jew tal-flus – Kundizzjonijiet u limiti – Prin?ipju ta’ newtralità fiskali – ?amma fis-se?? tal-effetti ta’ le?i?lazzjoni nazzjonali – Dritt g?al rimbors – Arrikkiment indebitu – G?ajnuna mill-Istat – Artikolu 107(1) TFUE – Talba g?ar-rimbors tat-taxxa fil-forma ta’ danni”

Fil-Kaw?a C?741/22,

li g?andha b?ala su??ett talba g?al de?i?joni preliminari skont l-Artikolu 267 TFUE, imressqa mit-tribunal de première instance de Liège (il-Qorti tal-Ewwel Istanza ta’ Liège, il-Bel?ju), permezz ta’ de?i?joni tat?18 ta’ Novembru 2022, li waslet fil-Qorti tal-?ustizzja fit?2 ta’ Di?embru 2022, fil-pro?edura

Casino de Spa SA,

Ardent Betting SA,

Ardent Finance SA,

Artekk SRL (assorbita minn Circus Belgium SA),

Circus Belgium SA,

Circus Services SA,

Gambling Management SA,

Games Services SA,

Gaming1 SRL,

Guillemins Real Estate SA,

Immo Circus Wallonie SA,

Mr Joker SRL,

Pres Carats Sports SA,

Pro Sécurité SRL,

Royal Namur SA,

Euro 78 SRL,

Lucky Bet SRL,

Reflex SA,

Slots SRL,

Winvest SRL,

Parction SA,

Ardent Casino Belgium SA,

Ardent Casino International SA,

Ardent Namur Immo SA,

Odds Sportbar SRL,

HQ1 SRL,

Tour de Baschamps SRL

vs

État belge (SPF Finances),

fil-pre?enza ta':

État belge (SPF Justice),

La Chambre des Représentants,

IL-QORTI TAL-?USTIZZJA (L-Ewwel Awla),

komposta minn A. Arabadjiev, President tal-Awla, L. Bay Larsen (Relatur), Vi?i President tal-Qorti tal-?ustizzja, T. von Danwitz, A. Kumin u I. Ziemele, Im?allfin,

Avukat ?enerali: J. Kokott,

Re?istratur: A. Calot Escobar,

wara li rat il-pro?edura bil-miktub,

wara li kkunsidrat l-osservazzjonijiet ippre?entati:

– g?al Casino de Spa SA, Ardent Betting SA, Ardent Finance SA, Artekk SRL (assorbita minn Circus Belgium SA), Circus Belgium SA, Circus Services SA, Gambling Management SA, Games Services SA, Gaming1 SRL, Guillemins Real Estate SA, Immo Circus Wallonie SA, Mr Joker SRL, Pres Carats Sports SA, Pro Sécurité SRL, Royal Namur SA, Euro 78 SRL, Lucky Bet SRL, Reflex SA, Slots SRL, Winvest SRL, Parction SA, Ardent Casino Belgium SA, Ardent Casino International SA, Ardent Namur Immo SA, Odds Sportbar SRL, HQ1 SRL u Tour de Baschamps SRL, minn V. Lamberts u M. Levaux, avocats,

– g?all-Gvern Bel?jan, minn S. Baeyens, P. Cottin u C. Pochet, b?ala a?enti, assistiti minn V. Ramognino, avocat, u P. Vlaemminck, advocaat,

– g?all-Gvern ?ek, minn L. Halajová, M. Smolek u J. Vlá?il, b?ala a?enti,

– g?all-Gvern ?ermani?, minn J. Möller u P.?L. Krüger, b?ala a?enti,

– g?all-Kummissjoni Ewropea, minn A. Armenia, J. Carpi Badía u M. Herold, b?ala a?enti,

wara li semg?et il-konklu?jonijiet tal-Avukata ?enerali, ippre?entati fis-seduta tal?25 ta' April 2024,

tag?ti l-pre?enti

Sentenza

1 It-talba g?al de?i?joni preliminari tirrigwarda l-interpretazzjoni tal-Artikolu 4(3) TUE, tal-Artikoli 107 u 267 TFUE, tal-prin?ipji ta' newtralità fiskali u ta' effettività kif ukoll tal-Artikolu 135(1)(i) Direttiva tal-Kunsill 2006/112/KE tat?28 ta' Novembru 2006 dwar is-sistema komuni ta' taxxa fuq il-valur mi?jud (?U 2006, L 347, p. 1, rettifika fil-?U 2007, L 335, p. 60).

2 Din it-talba tressqet fil-kuntest ta' tilwima bejn, minn na?a, Casino de Spa SA u 26 rikorrent ie?or u, min-na?a l-o?ra, l-État belge, SPF Finances (l-Istat Bel?jan, is-Servizz Pubbliku Federali tal-Finanzi, il-Bel?ju), dwar de?i?joni dwar it-taxxa fuq il-valur mi?jud (VAT) dovuta g?all-perijodu mill?1 ta' Lulju 2016 sal?21 ta' Mejju 2018, kif ukoll dwar multi u interessi moratorji marbuta ma' din il-VAT dovuta.

Il?kuntest ?uridiku

Id?dritt tal?Unjoni

3 L-Artikolu 135(1)(i) tad-Direttiva 2006/112 jipprevedi:

"L-Istati Membri g?andhom je?entaw it-transazzjonijiet li ?ejjin:

[...]

(i) im?atri, lotteriji u forom o?rajn ta' log?ob ta' l-azzard, so??etti g?all-kondizzjonijiet u g?al-limitazzjonijet mfasslin minn kull Stat Membru".

Id?dritt Bel?jan

4 L-Artikolu 1(14) tal-code de la taxe sur la valeur ajoutée (il-Kodi?i tat-Taxxa fuq il-Valur Mi?jud) (*Moniteur belge* tas?17 ta' Lulju 1969, p. 7046), kif emendat bil-loi-programme du 1er juillet 2016 (il-Li?i Qafas tal?1 ta' Lulju 2016), kien ifformulat kif ?ej:

"G?all-finijiet ta' dan il-Kodi?i:

1° 'log?ob tal-a??ard jew tal-flus' tfisser:

(a) il-log?ob, ta?t kwalunkwe denominazzjoni, li jag?ti l-opportunità lil min jilg?ab jirba? premjijiet jew premji fi flus jew *in natura*, u li fil-kuntest tieg?u min jilg?ab ma jkunx jista' jintervjeni la fil-bidu, la matul u lanqas fl-a??ar tal-log?ob, u r-rebbie?a huma mag??ula biss bix-xorti jew permezz ta' kull ?irkustanza o?ra dovuta g?ax-xorti;

(b) il-log?ob, ta?t kwalunkwe denominazzjoni, li jag?ti lill-parte?ipanti f'kompetizzjoni ta' kwalunkwe tip l-opportunità li jirb?u premjijiet jew premji fi flus jew *in natura*, sakemm il-kompetizzjoni ma twassalx g?all-konklu?joni ta' kuntratt bejn ir-rebbie?a u l-organizzatur ta' din il-kompetizzjoni;

2° 'lotteriji' tfisser: kull ?irkustanza li tippermetti, permezz tax-xiri ta' biljetti ta' lotterija, kompetizzjoni g?al premjijiet jew premji fi flus jew *in natura*, fejn ir-rebbie?a jintg?a?lu bix-xorti jew permezz ta' kull ?irkustanza o?ra dovuta g?ax-xorti li fuqhom huma ma jistg?u je?er?itaw ebda influwenza."

5 L-Artikolu 44(3) tal-Kodi?i dwar it-Taxxa fuq il-Valur Mi?jud, kif emendat bil-Li?i Qafas tal?1 ta' Lulju 2016, kien jipprovdi:

"Dawn li ?ejjin huma e?entati wkoll:

[…]

13°

(a) lotteriji,

(b) log?ob ie?or tal-a??ard jew tal-flus, bl-e??ezzjoni ta' log?ob tal-a??ard jew tal-flus li, kif imsemmi fil-punt 16 tat-tieni subparagrafu tal-Artikolu 18(1), ikun disponibbli b'mezzi elettroni?i".

It?tilwima fil?kaw?a prin?ipali u d?domandi preliminari

6 Casino de Spa u l-kumpanniji l-o?ra rikorrenti fil-kaw?a prin?ipali jifformaw l-unità tal-VAT Gaming Ardent u joffru log?ob online.

7 Fil-Bel?ju, din l-attività kienet e?entata mill-VAT sal?1 ta' Lulju 2016, data li fiha ?ew adottati dispo?izzjonijiet li ?assru l-e?enzjoni mill-VAT g?al-log?ob tal-a??ard jew tal-flus online bl-esklu?joni tal-lotteriji.

8 Dawn id-dispo?izzjonijiet ?ew annullati mill-Cour constitutionnelle (il-Qorti Kostituzzjonali, il-Bel?ju), permezz ta' sentenza tat?22 ta' Marzu 2018, min?abba ksur ta' regoli dwar it-tqassim ta' kompetenzi bejn l-Istat Federali Bel?jan u r-re?juni Bel?jani previsti fid-dritt Bel?jan. F'dik is-sentenza, dik il-qorti ma e?aminatx il-motivi l-o?ra ppre?entati quddiemha, b'mod partikolari dawk ibba?ati fuq ksur tad-Direttiva 2006/112, tal-prin?ipju ta' newtralità fiskali kif ukoll tal-Artikoli 107 u 108 TFUE, billi qieset li dawn il-motivi ma setg?ux iwasslu g?al annullament iktar esti? tal-imsemmija dispo?izzjonijiet. Fl-imsemmija sentenza, l-imsemmija qorti dde?idiet ukoll li ??omm fis-se?? l-effetti tal-istess dispo?izzjonijiet billi semmiet id-diffikultajiet ba?itarji u amministrattivi li kien mistenni jikkaw?a r-rimbors tat-taxxi di?à m?allsa.

9 F'sentenza tat?8 ta' Novembru 2018, il-Cour constitutionnelle (il-Qorti Kostituzzjonali) ippre?i?at li l-effetti tad-dispo?izzjonijiet li ?assru l-e?enzjoni mill-VAT g?al-log?ob tal-a??ard jew tal-flus online bl-esklu?joni tal-lotteriji, dispo?izzjonijiet li hija kienet annullat permezz tas-sentenza tag?ha tat?22 ta' Marzu 2018, kienu mi?muma fis-se?? g?at-taxxi li kienu t?allsu g?all-perijodu mill?1 ta' Lulju 2016 sal?21 ta' Mejju 2018.

10 Wara dawn is-sentenzi, l-unità tal-VAT Gaming Ardent irre?istrat, fil-parti dwar l-a??ustamenti tal-VAT favur tag?ha fid-dikjarazzjoni tal-VAT tag?ha g?ax-xahar ta' Settembru 2019, ammont ta' EUR 29 328 371.20, li jikkorrispondi g?all-ammont tal-VAT im?allsa g?all-perijodu mill?1 ta' Lulju 2016 sal?21 ta' Mejju 2018, u talbet ir-rimbors ta' bilan? tal-VAT ta' EUR

15 581 402.06.

11 Fil?5 ta’ Di?embru 2019, ?ie stabbilit pro?ess verbal mill-amministrazzjoni fiskali Bel?jana li fih din tal-a??ar indikat li din it-talba kienet tmur kontra s-sentenzi tal-Cour constitutionnelle (il-Qorti Kostituzzjonali) tat?22 ta’ Marzu u tat?8 ta’ Novembru 2018 u li, g?aldaqstant, l-unità tal-VAT Gaming Ardent kienet responsabbli g?all-?las ta’ ammont ta’ EUR 29 328 370.36 b?ala VAT, flimkien ma’ multi u interessi.

12 Wara lment imressaq mill-unità tal-VAT Gaming Ardent kontra dan il-pro?ess verbal, l-ammont tal-multi imposti fuqha tnaqqas.

13 Fit?12 ta’ Ottubru 2020, l-unità tal-VAT Gaming Ardent ippre?entat rikors quddiem it-tribunal de première instance de Liège (il-Qorti tal-Ewwel Istanza ta’ Liège, il-Bel?ju), li hija l-qorti tar-rinviju, kontra de?i?joni tal?14 ta’ Awwissu 2020 dwar il-VAT dovuta g?all-perijodu mill?1 ta’ Lulju 2016 sal?21 ta’ Mejju 2018, dwar multi u dwar interessi moratorji. Hija tinvoka, sussidjarjament, ir-responsabbiltà tal-Istat Bel?jan min?abba nuqqas tal-Cour constitutionnelle (il-Qorti Kostituzzjonali), sa fejn dik il-qorti dde?idiet li ??omm fis-se?? l-effetti tad-dispo?izzjonijiet li hija kienet annullat u, b’mod iktar sussidjarju, ir-responsabbiltà tal-Istat Bel?jan min?abba nuqqas tal-le?i?latur.

14 F’dawn i?-?irkustanzi, it-tribunal de première instance de Liège (il-Qorti tal-Ewwel Istanza ta’ Liège) idde?idiet li tissospendi l-pro?edura quddiemha u li tag?mel lill-Qorti tal-?ustizzja d-domandi preliminari li ?ejjin:

“1) L-Artikolu 135(1)(i) tad-[Direttiva 2006/112] u l-prin?ipju ta’ newtralità g?andhom ji?u interpretati fis-sens li jipprekludu li Stat Membru jittratta b’mod differenti, jekk wie?ed jassumi li huma provvisti ta’ servizzi simili, il-lotteriji online offruti mil-Loterie National (il-lotterija nazzjonali Bel?jana), stabbiliment pubbliku, li huma e?enti [mill-VAT] u l-log?ob tal-a??ard ie?or online offrut minn operaturi privati li huma su??etti [g?all-VAT]?

2) Fil-kuntest tad-domanda pre?edenti, sabiex ji?i ddeterminat jekk hijiex kwistjoni ta’ ?ew? kategoriji simili li huma f’kompetizzjoni ma’ xulxin u li g?andu jkollhom l-istess trattament fir-rigward [tal-VAT] jew jekk hijiex kwistjoni ta’ kategoriji distinti li jawtorizzaw trattament differenti, il-qorti nazzjonali g?andha tikkunsidra biss il-fatt li ?-?ew? forom ta’ log?ob tal-azzard huma jew ma humiex f’kompetizzjoni bejniethom mill-perspettiva tal-konsumatur medju, fis-sens li provvisti ta’ servizzi huma simili meta jkollhom proprjetajiet analogi u jissodisfaw l-istess ?ti?ijiet tal-konsumatur, abba?i ta’ kriterju ta’ komparabbiltà fl-u?u, u meta d-differenzi e?istenti ma jinfluwenzawx b’mod sinjifikattiv id-de?i?joni tal-konsumatur medju li jag?mel u?u minn provvista wa?da jew o?ra ta’ servizzi (kriterju ta’ sostituzzjoni) jew g?andhom jitqiesu kriterji o?ra b?all-e?istenza ta’ setg?a diskrezzjonali min-na?a tal-Istat Membru li je?enta ?erti kategoriji ta’ log?ob u li jissu??etta o?rajn g?all-VAT, il-fatt li l-lotteriji jappartjenu g?al kategorija distinta ta’ log?ob inti? mill-Artikolu 135(1)(i) tad-[Direttiva 2006/112], il-kuntesti legali differenti li japplikaw g?al-Loterie Nationale u g?al-log?ob tal-a??ard ie?or, l-awtoritajiet ta’ kontroll differenti jew l-g?anijiet ta’ protezzjoni tas-so?jetà u tal-lag?aba mfittixija mil-le?i?lazzjoni applikabbli g?al-Loterie Nationale?

3) Il-prin?ipju ta’ kooperazzjoni leali stabbilit fl-Artikolu 4(3) [TUE], ikkunsidrat flimkien mal-Artikolu 267 [TFUE], id-dispo?izzjonijiet tad-[Direttiva 2006/112] u, jekk ikun il-ka?, il-prin?ipju tal-effettività, g?andu ji?i interpretat fis-sens li jippermetti lill-Qorti Kostituzzjonali ta’ Stat Membru li ??omm, fuq inizjattiva tag?ha stess u ming?ajr rinviju g?al de?i?joni preliminari ta?t l-Artikolu 267 TFUE, fuq il-ba?i ta’ dispo?izzjoni tad-dritt intern, f’dan il-ka? l-Artikolu 8 tal-loi spéciale du 6 janvier 1989 sur la Cour constitutionnelle (il-Li?i Spe?jali tas?6 ta’ Jannar 1989 dwar il-Qorti Kostituzzjonali), l-effett g?all-img?oddi ta’ dispo?izzjonijiet nazzjonali dwar [il-VAT], i??udikati li jmorru kontra l-Kostituzzjoni nazzjonali u annullati g?al din ir-ra?uni u li n-nuqqas ta’ konformità

tag?hom mad-dritt tal-Unjoni ?ie invokat ukoll insostenn tar-rikors g?al annullament quddiem il-qorti nazzjonali, madankollu ming?ajr ma dan l-ilment ikun ?ie e?aminat minn din tal-a??ar, fuq il-ba?i ?eneralment tad-'diffikultajiet ba?itarji u amministrattivi li jirri?ultaw mir-rifu?joni ta' taxxi di?à m?allsa', u b'hekk i?a??du kompletament lill-persuni taxxabbli su??etti g?all-VAT mid-dritt g?ar-rimbor? tal-VAT mi?bura bi ksur tal-li?i tal-Unjoni?

4) Jekk ir-risposta g?ad-domanda pre?edenti hija negattiva, l-istess dispo?izzjonijiet u prin?ipji interpretati, b'mod partikolari, fid-dawl tas-sentenza tal?10 ta' April 2008, Marks & Spencer [(C?309/06, [EU:C:2008:211)], li biha l-prin?ipji ?enerali tad-dritt Komunitarju, inklu? dak tan-newtralità fiskali, jag?tu lill-operatur ekonomiku li jkun wettaq kunsinni jew servizzi dritt li jirkupra s-somom li jkunu ntalbu ming?andu bi ?ball min?abba dawn l-istess kunsinni jew servizzi (sentenza tal?10 ta' April 2008, Marks & Spencer, C?309/06[, EU:C:2008:211]), jimponu fuq l-Istat Membru kkon?ernat li j?allas lura lill-persuni taxxabbli l-VAT mi?bura bi ksur tad-dritt tal-Unjoni meta din tirri?ulta, b?al f'dan il-ka?, ulterjorment minn sentenza tal-Qorti tal-?ustizzja li tafferma, b'risposta g?ad-domandi g?al de?i?joni preliminari, minn na?a, in-nuqqas ta' konformità mad-[Direttiva 2006/112] mad-dispo?izzjonijiet nazzjonali m?assra u, min-na?a l-o?ra, in-nuqqas ta' konformità mad-dritt tal-Unjoni tad-de?i?joni tal-Qorti Kostituzzjonali li ??omm l-effett g?all-img?oddi tad-dispo?izzjonijiet li hija tordna li ji?u annullati?

5) It-trattament separat stabbilit bl-Artikoli 29, 30, 31, 32, 33 u 34 tal-loi-programme du 1er juillet 2016 (il-Li?i Programm tal?1 ta' Lulju 2016), li ?ew annullati bis-sentenza tal-Qorti Kostituzzjonali Nru 34/2018 tat?22 ta' Marzu 2018, i?da li l-effetti tieg?u in?ammu wara din id-data g?at-taxxi di?à m?allsa g?all-perjodu mill?1 ta' Lulju 2016 sal?21 ta' Mejju 201[8], bejn il-lotteriji, kemm jekk fuq l-art jew online, u log?ob ie?or online u m?atri jo?loq vanta?? selettiv favorevoli g?all-operaturi ta' dawn il-lotteriji u g?alhekk g?ajnuna mog?tija mill-Istat Bel?jan jew permezz tar-ri?orsi tal-Istat Bel?jan li to?loq jew thedded li to?loq distorsjoni g?all-kompetizzjoni billi tiffavorixxi lil ?erti impri?i, inkompatibbli mas-suq intern fis-sens tal-Artikolu 107 TFUE?

6) Jekk ir-risposta g?ad-domanda pre?edenti hija affermattiva, l-obbligu impost fuq l-Istati Membri li j?arsu d-drittijiet tal-individwi affettwati mill-implimentazzjoni illegali tal-g?ajnuna inkwistjoni, li jirri?ulta, b'mod partikolari, mis-sentenza tal?5 ta' Ottubru 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich [(C?368/04, EU:C:2006:644)], il-prin?ipju ta' kooperazzjoni leali u l-prin?ipji ?enerali tad-dritt Komunitarju, inklu? dak tan-newtralità fiskali, li jag?tu lill-operatur ekonomiku li jkun g?amel kunsinni jew provvisti ta' servizzi dritt li jirkupra s-somom li ntalbu ming?andu bi ?ball g?al dawn l-istess provvisti jew servizzi (sentenza tal?10 ta' April 2008, Marks & Spencer, C?309/06[, EU:C:2008:211]), jippermettu lill-persuni taxxabbli li jkunu ffatturaw il-VAT fuq il-ba?i tal-g?ajnuna mill-Istat illegali li jirkupraw l-ekwivalenti tat-taxxa m?allsa fil-forma ta' danni sabiex jikkumpensaw g?ad-dannu subit?"

Fuq it?talba g?all?ftu? mill??did tal?fa?i orali tal?pro?edura

15 Wara l-qari tal-konklu?jonijiet tal-Avukata ?enerali fis-seduta tal?25 ta' April 2024, ir-rikorrenti fil-kaw?a prin?ipali, permezz ta' ittra li waslet fir-Re?istru tal-Qorti tal-?ustizzja fit?30 ta' Mejju 2024, talbu li ji?i ordnat il-ftu? mill-?did tal-fa?i orali tal-pro?edura.

16 Insostenn ta' din it-talba, ir-rikorrenti fil-kaw?a prin?ipali jsostnu li dawn il-konklu?jonijiet jindirizzaw punt ta' li?i dwar ir-rikonoxximent ta' effett dirett lill-Artikolu 135(1)(i) tad-Direttiva 2006/112 li ma tressaqx quddiem il-Qorti tal-?ustizzja mill-qorti tar-rinviju u li dwaru huma g?alhekk ma setg?ux jag?mlu l-osservazzjonijiet tag?hom. Huma jesprimu wkoll in-nuqqas ta' qbil tag?hom mal-konklu?jonijiet tal-Avukata ?enerali dwar dan il-punt.

17 F'dan ir-rigward, g?andu ji?i osservat li, skont l-Artikolu 83 tar-Regoli tal-Pro?edura tag?ha, il-Qorti tal-?ustizzja tista', wara li jinstema' l-Avukat ?enerali, tordna, f'kull ?in, il-ftu? mill-?did tal-

fa?i orali tal-pro?edura, b'mod partikolari meta tqis li ma g?andhiex informazzjoni bi??ejjed jew meta l-kaw?a jkollha ti?i de?i?a abba?i ta' argument li jkun g?adu ma ?iex dibattut bejn il-partijiet.

18 G?andu jitfakkar ukoll li l-Istatut tal-Qorti tal-?ustizzja tal-Unjoni Ewropea u r-Regoli tal-Pro?edura ma jipprevedux il-possibbiltà, g?all-partijiet, li jippre?entaw osservazzjonijiet b'risposta g?all-konklu?jonijiet ippre?entati mill-Avukat ?enerali (sentenza tal?31 ta' Jannar 2023, Puig Gordi *et,* C?158/21, EU:C:2023:57, punt 37 kif ukoll il-?urisprudenza ??itata).

19 Barra minn hekk, skont it-tieni paragrafu tal-Artikolu 252 TFUE, l-Avukat ?enerali g?andu jippre?enta pubblikament, bl-ikbar imparzjalità u b'indipendenza s?i?a, konklu?jonijiet motivati dwar il-kaw?i li, konformement mal-Istatut tal-Qorti tal-?ustizzja tal-Unjoni Ewropea, ikunu je?tie?u l-intervent tieg?u. Il-Qorti tal-?ustizzja la hija marbuta b'dawn il-konklu?jonijiet u lanqas bil-motivazzjoni li abba?i tag?ha l-Avukat ?enerali jasal g?alihom. G?aldaqstant, in-nuqqas ta' qbil ta' parti mal-konklu?jonijiet tal-Avukat ?enerali, irrispettivament mill-kwistjonijiet li huwa je?amina f'dawn il-konklu?jonijiet, ma jistax jikkostitwixxi, fih innifsu, ra?uni li ti??ustifika l-ftu? mill-?did tal-fa?i orali tal-pro?edura (sentenza tal?31 ta' Jannar 2023, Puig Gordi *et*, C?158/21, EU:C:2023:57, punt 38 kif ukoll il-?urisprudenza ??itata).

20 F'dan il-ka?, il-Qorti tal-?ustizzja tqis, wara li nstemg?et l-Avukata ?enerali, li hija g?andha l-elementi kollha ne?essarji sabiex tidde?iedi.

21 B'mod partikolari, fid-dawl tal-?urisprudenza mfakkra fil-punt 19 ta' din is-sentenza, g?andu ji?i rrilevat li, kuntrarjament g?al dak li jsostnu r-rikorrenti fil-kaw?a prin?ipali insostenn tat-talba tag?hom g?all-ftu? mill-?did tal-fa?i orali tal-pro?edura, sa fejn ir-raba' domanda preliminari tirrigwarda l-effetti li g?andhom ji?u rrikonoxxuti lill-Artikolu 135(1)(i) tad-Direttiva 2006/112 quddiem qorti nazzjonali, il-qorti tar-rinviju ne?essarjament staqsiet lill-Qorti tal-?ustizzja dwar ir-rikonoxximent ta' effett dirett lil din id-dispo?izzjoni. Minn dan isegwi li dawn ir-rikorrenti kellhom l-opportunità jesprimu l-po?izzjoni tag?hom f'dan ir-rigward.

22 G?aldaqstant, ma hemmx lok li ji?i ordnat il-ftu? mill-?did tal-fa?i orali tal-pro?edura.

Fuq id?domandi preliminari

Fuq l?ewwel u t?tieni domanda

23 Permezz tal-ewwel u tat-tieni domanda tag?ha, li g?andhom ji?u e?aminati flimkien, il-qorti tar-rinviju qieg?da essenzjalment tistaqsi jekk l-Artikolu 135(1)(i) tad-Direttiva 2006/112, moqri flimkien mal-prin?ipju ta' newtralità fiskali, g?andux ji?i interpretat fis-sens li jipprekludi le?i?lazzjoni nazzjonali li tag?mel differenza fit-trattament bejn, minn na?a, ix-xiri online ta' biljetti ta' lotterija u, min-na?a l-o?ra, il-parte?ipazzjoni f'log?ob ie?or tal-a??ard jew tal-flus offrut online, billi teskludi lil din it-tieni kategorija mill-e?enzjoni mill-VAT applikabbli g?all-ewwel kategorija.

24 Skont l-Artikolu 135(1)(i) tad-Direttiva 2006/112, l-im?atri, il-lotteriji u l-log?ob l-ie?or tal-a??ard jew tal-flus g?andhom ji?u e?entati mill-VAT, bla ?sara g?all-kundizzjonijiet u g?al-limiti stabbiliti minn kull Stat Membru.

25 Mill-kliem stess tag?ha jirri?ulta li din id-dispo?izzjoni t?alli mar?ni wiesa' ta' evalwazzjoni lill-Istati Membri fir-rigward tal-e?enzjoni jew tat-tassazzjoni tat-tran?azzjonijiet ikkon?ernati peress li tippermetti lil dawn l-Istati Membri jistabbilixxu l-kundizzjonijiet u l-limiti li g?alihom jista' jkun su??ett il-benefi??ju ta' din l-e?enzjoni (ara, b'analo?ija, is-sentenza tal?10 ta' Novembru 2011, The Rank Group, C?259/10 u C?260/10, EU:C:2011:719, punt 40 kif ukoll il-?urisprudenza ??itata).

26 Barra minn hekk, il-Qorti tal-?ustizzja ppre?i?at li l-e?er?izzju tal-possibbiltà li g?andhom l-

Istati Membri sabiex jistabbilixxu kundizzjonijiet u limiti g?all-e?enzjoni mill-VAT prevista fl-imsemmija dispo?izzjoni jippermettilhom je?entaw minn din it-taxxa ?ertu log?ob tal-a??ard jew tal-flus biss (sentenza tal?24 ta' Ottubru 2013, Metropol Spielstätten, C?440/12, EU:C:2013:687, punt 29 u l-?urisprudenza ??itata).

27 Madankollu, meta, konformement mal-istess dispo?izzjoni, l-Istati Membri je?er?itaw il-possibbiltà li jiddeterminaw il-kundizzjonijiet u l-limiti tal-e?enzjoni u, g?alhekk, li jissu??ettaw jew le tran?azzjonijiet g?all-VAT, huma g?andhom josservaw il-prin?ipju ta' newtralità fiskali inerenti fis-sistema komuni tal-VAT (sentenza tal?10 ta' Novembru 2011, The Rank Group, C?259/10 u C?260/10, EU:C:2011:719, punt 41 kif ukoll il-?urisprudenza ??itata).

28 Skont ?urisprudenza stabbilita sew, il-prin?ipju ta' newtralità fiskali jipprekludi b'mod partikolari li l-merkanzija jew il-provvisti ta' servizzi li jixxiebhu, li g?alhekk ikunu jinsabu f'kompetizzjoni bejniethom, ji?u ttrattati b'mod differenti mill-perspettiva tal-VAT (sentenza tal?10 ta' Novembru 2011, The Rank Group, C?259/10 u C?260/10, EU:C:2011:719, punt 32 kif ukoll il-?urisprudenza ??itata).

29 Sabiex ji?i ddeterminat jekk ?ew? provvisti ta' servizzi jixxibhux, g?andha tittie?ed inkunsiderazzjoni, prin?ipalment, il-perspettiva tal-konsumatur medju, filwaqt li ji?u evitati distinzjonijiet artifi?jali bba?ati fuq differenzi mhux sinjifikattivi (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal?10 ta' Novembru 2011, The Rank Group, C?259/10 u C?260/10, EU:C:2011:719, punt 43 kif ukoll il-?urisprudenza ??itata).

30 B'hekk, ?ew? provvisti ta' servizzi jkunu jixxiebhu meta jkollhom karatteristi?i analogi u jissodisfaw l-istess b?onnijiet tal-konsumatur, skont kriterju ta' komparabbiltà fl-u?u, u meta d-differenzi e?istenti ma jinfluwenzawx b'mod kunsiderevoli d-de?i?joni tal-konsumatur medju li jirrikorri g?al wa?da jew g?all-o?ra mill-imsemmija provvisti (sentenza tal?10 ta' Novembru 2011, The Rank Group, C?259/10 u C?260/10, EU:C:2011:719, punt 44 kif ukoll il-?urisprudenza ??itata).

31 Fi kliem ie?or, g?andu ji?i e?aminat jekk il-provvisti inkwistjoni jinsabux, mill-perspettiva tal-konsumatur medju, f'relazzjoni ta' sostituzzjoni. Fil-fatt, jekk dan ikun il-ka?, differenza fit-trattament mill-perspettiva tal-VAT tista' taffettwa l-g?a?la tal-konsumatur, u dan ikun jindika, g?aldaqstant, ksur tal-prin?ipju ta' newtralità fiskali (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tat?3 ta' Frar 2022, Finanzamt A, C?515/20, EU:C:2022:73, punt 45 u l-?urisprudenza ??itata).

32 F'dan ir-rigward, ma g?andhomx jittie?du inkunsiderazzjoni biss id-differenzi li jikkon?ernaw il-karatteristi?i tal-provvisti inkwistjoni u l-u?u ta' dawn il-provvisti, li huma, g?alhekk, inerenti g?all-imsemmija provvisti, i?da g?andhom jittie?du inkunsiderazzjoni wkoll differenzi relatati mal-kuntest li fih jitwettqu l-istess provvisti, sa fejn dawn id-differenzi kuntestwali jistg?u jo?olqu distinzjoni f'g?ajnejn il-konsumatur medju, f'termini ta' sodisfazzjon tal-b?onnijiet spe?ifi?i tieg?u, u sa fejn g?aldaqstant ikunu ta' natura li jinfluwenzaw l-g?a?la ta' dan il-konsumatur (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tad?9 ta' Settembru 2021, Phantasialand, C?406/20, EU:C:2021:720, punti 41 u 42 kif ukoll il-?urisprudenza ??itata).

33 G?alhekk, il-Qorti tal-?ustizzja dde?idiet li elementi ta' natura kulturali, b?alma huma drawwiet jew tradizzjonijiet, jistg?u jkunu rilevanti fil-kuntest ta' tali e?ami (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tad?9 ta' Settembru 2021, Phantasialand, C?406/20, EU:C:2021:720, punt 44).

34 Barra minn hekk, fir-rigward tal-log?ob tal-a??ard, il-Qorti tal-?ustizzja ppre?i?at li differenzi dwar il-limiti minimi u massimi tal-im?atri u tar-reb?, dwar l-opportunitajiet tar-reb?, dwar il-formati disponibbli u dwar il-possibbiltà ta' interazzjonijiet bejn min jilg?ab u l-log?ba jista' jkollhom influwenza kunsiderevoli fuq id-de?i?joni tal-konsumatur medju, peress li l-?ibda tal-log?ob tal-a??ard jew tal-flus tinsab prin?ipalment fil-possibbiltà tar-reb? (ara, f'dan is-sens, is-sentenza

tal?10 ta’ Novembru 2011, The Rank Group, C?259/10 u C?260/10, EU:C:2011:719, punt 57).

35 Tali elementi jistg?u g?alhekk ikunu rilevanti g?all-finijiet tad-determinazzjoni tan-natura simili tax-xiri online ta’ biljetti ta’ lotterija u tal-parte?ipazzjoni f’log?ob ie?or tal-a??ard jew tal-flus offrut online.

36 G?alkemm hija biss il-qorti tar-rinviju li g?andha tevalwa, fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet li jinsabu fil-punti 28 sa 35 ta’ din is-sentenza, in-natura simili ta’ dawn il-provvisti ta’ servizzi, il-Qorti tal-?ustizzja g?andha tipprovdilha indikazzjonijiet utli g?al dan il-g?an sabiex dik il-qorti tkun tista’ taqta’ t-tilwima li jkollha quddiemha (ara, f’dan is-sens, is-sentenza tal?20 ta’ ?unju 2024, GEMA, C?135/23, EU:C:2024:526, punt 32).

37 B’mod partikolari, g?andu ji?i rrilevat li elementi ta’ natura kulturali u differenzi relatati mal-limiti minimi u massimi tal-im?atri u tar-reb? kif ukoll mal-opportunitajiet ta’ reb? jistg?u jo?olqu distinzjoni, f’g?ajnejn il-konsumatur medju, bejn il-lotteriji u l-log?ob l-ie?or tal-a??ard jew tal-flus.

38 Barra minn hekk, mid-de?i?joni tar-rinviju jirri?ulta li, skont il-le?i?lazzjoni nazzjonali inkwistjoni fil-kaw?a prin?ipali, minn na?a, b’differenza minn log?ob ie?or tal-a??ard jew tal-flus li fih il-kapa?itajiet ta’ min jilg?ab, b?alma huma l-abbiltà jew l-g?arfien, jista’ jkollhom influwenza fuq il-probabbiltajiet ta’ reb?, ir-rebbie?a huma ddeterminati biss, fil-kuntest tal-lotteriji fis-sens ta’ din il-le?i?lazzjoni, mix-xorti, ming?ajr ma l-kapa?itajiet tag?hom ikunu jistg?u je?er?itaw xi tip ta’ influwenza f’dan ir-rigward. Min-na?a l-o?ra, f’dan il-kuntest, peress li r-rebbie? jintg?a?el f’data pre?i?a, il-perijodu ta’ ?mien bejn ix-xiri tal-biljett ta’ lotterija u r-ri?ultat jista’ jkun sinjifikattiv.

39 Il-lotteriji kif iddefiniti mil-le?i?lazzjoni nazzjonali inkwistjoni fil-kaw?a prin?ipali huma g?alhekk ikkaratterizzati minn kombinazzjoni ta’ perijodu ta’ stennija g?ad-determinazzjoni tar-rebbie?a u ta’ nuqqas totali ta’ influwenza tal-kapa?itajiet ta’ min jilg?ab fuq l-e?itu tal-log?ba.

40 Issa, tali differenzi o??ettivi fil-konfront tal-log?ob l-ie?or tal-a??ard jew tal-flus jidhru li jistg?u jinfluwenzaw b’mod kunsiderevoli d-de?i?joni tal-konsumatur medju li jirrikorri g?al kategorija wa?da jew o?ra ta’ log?ob, punt dan li madankollu g?andu ji?i vverifikat mill-qorti tar-rinviju.

41 G?all-kuntrarju, g?andu jitfakkar li l-identità tal-fornituri, il-forma ?uridika li fiha je?er?itaw l-attivitajiet tag?hom, il-kategorija ta’ li?enzja li ta?tha jaqa’ l-log?ob ikkon?ernat u s-sistema legali applikabbli fil-qasam tal-kontroll u tar-regolamentazzjoni ma humiex, b?ala prin?ipju, rilevanti g?all-evalwazzjoni tan-natura komparabbli ta’ dawn il-kategoriji ta’ log?ob (ara, b’analo?ija, is-sentenza tal?10 ta’ Novembru 2011, The Rank Group, C?259/10 u C?260/10, EU:C:2011:719, punti 46 u 51).

42 Bl-istess mod, l-g?anijiet imfittxija mil-le?i?lazzjoni nazzjonali inkwistjoni fil-kaw?a prin?ipali u l-fatt li l-lotteriji huma espressament imsemmija fl-Artikolu 135(1)(i) tad-Direttiva 2006/112 huma, b?ala prin?ipju, irrilevanti fil-kuntest ta’ tali e?ami peress li dawn l-elementi ma jidhrux li jistg?u jo?olqu distinzjoni, f’g?ajnejn il-konsumatur medju, f’termini ta’ sodisfazzjoni tal-b?onnijiet spe?ifi?i tieg?u.

43 Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet esposti fil-punti 28 sa 42 ta’ din is-sentenza, jidher, *prima facie*, li l-provvisti me?uda inkunsiderazzjoni f’dawn il-punti ma jixxibhux, u dan jimplika li differenza fit-trattament b?al dik inkwistjoni fil-kaw?a prin?ipali hija kompatibbli mal-prin?ipju ta’ newtralità fiskali. Madankollu, hija l-qorti tar-rinviju li g?andha tivverifika konkretament, fid-dawl ta’ kull element rilevanti, jekk din il-le?i?lazzjoni tiksirx dan il-prin?ipju.

44 G?aldaqstant, ir-risposta g?all-ewwel u g?at-tieni domanda g?andha tkun li l-Artikolu

135(1)(i) tad-Direttiva 2006/112, moqri flimkien mal-prin?ipju ta' newtralità fiskali, g?andu ji?i interpretat fis-sens li ma jipprekludix le?i?lazzjoni nazzjonali li tag?mel differenza fit-trattament bejn, minn na?a, ix-xiri online ta' biljetti ta' lotterija u, min-na?a l-o?ra, il-parte?ipazzjoni f'log?ob ie?or tal-a??ard jew tal-flus offrut online, billi teskludi lil din il-kategorija tal-a??ar mill-e?enzjoni mill-VAT applikabbli g?all-ewwel kategorija, sakemm id-differenzi o??ettivi bejn dawn i?-?ew? kategoriji ta' log?ob tal-a??ard jew tal-flus jistg?u jinfluwenzaw b'mod kunsiderevoli d-de?i?joni tal-konsumatur medju li jirrikorri g?al wa?da jew l-o?ra minn dawn il-kategoriji ta' log?ob.

Fuq it?tielet domanda

45 Permezz tat-tielet domanda tag?ha, il-qorti tar-rinviju qieg?da essenzjalment tistaqsi jekk il-prin?ipju ta' kooperazzjoni leali kif stabbilit fl-Artikolu 4(3) TUE, moqri flimkien mal-Artikolu 267 TFUE, mad-Direttiva 2006/112 u mal-prin?ipju ta' effettività, g?andux ji?i interpretat fis-sens li qorti nazzjonali li d-de?i?jonijiet tag?ha ma humiex su??etti g?al rimedju ?udizzjarju tista' tu?a dispo?izzjoni nazzjonali li tawtorizzaha ??omm fis-se?? l-effetti ta' dispo?izzjonijiet nazzjonali li hija qieset inkompatibbli mar-regoli superjuri tad-dritt nazzjonali tag?ha, ming?ajr ma te?amina lment fis-sens li dawn id-dispo?izzjonijiet huma inkompatibbli wkoll ma' din id-direttiva.

46 Skont ?urisprudenza stabbilita, fil-kuntest tal-pro?edura ta' kooperazzjoni bejn il-qrati nazzjonali u l-Qorti tal-?ustizzja stabbilita fl-Artikolu 267 TFUE, din tal-a??ar g?andha tag?ti lill-qorti nazzjonali risposta utli li tippermettilha taqta' t-tilwima li jkollha quddiemha. Minn din il-perspettiva, il-Qorti tal-?ustizzja, jekk ikun il-ka?, g?andha tifformula mill-?did id-domandi li jkunu sarulha (sentenza tas?16 ta' Mejju 2024, Toplofikatsia Sofia (Kun?ett ta' residenza tal-konvenut), C?222/23, EU:C:2024:405, punt 63 u l-?urisprudenza ??itata).

47 G?al dan il-g?an, il-Qorti tal-?ustizzja tista' tislet, mill-elementi kollha li tkun ipprovditilha l-qorti nazzjonali, u b'mod partikolari mill-motivazzjoni tad-de?i?joni tar-rinviju, ir-regoli u l-prin?ipji tad-dritt tal-Unjoni li jkunu je?tie?u interpretazzjoni fid-dawl tas-su??ett tat-tilwima fil-kaw?a prin?ipali (sentenza tal?21 ta' Marzu 2024, Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy (Possibbiltà ta' korrezzjoni fil-ka? ta' rata ?baljata), C?606/22, EU:C:2024:255, punt 20 u l-?urisprudenza stabbilita).

48 F'dan il-ka?, g?alkemm it-tielet domanda tirrigwarda l-obbligi li d-dritt tal-Unjoni jimponi fuq qorti nazzjonali li d-de?i?jonijiet tag?ha ma humiex su??etti g?al rimedju ?udizzjarju, mid-de?i?joni tar-rinviju jirri?ulta li din id-domanda qieg?da ssir minn qorti nazzjonali tal-ewwel istanza, li g?andha dubju dwar il-konsegwenzi ta' eventwali inkompatibbiltà mal-Artikolu 135(1)(i) tad-Direttiva 2006/112, moqri flimkien mal-prin?ipju ta' newtralità fiskali, ta' dispo?izzjoni nazzjonali li ?iet annullata mill-qorti kostituzzjonali tal-Istat Membru tag?ha min?abba ksur ta' regoli superjuri tad-dritt nazzjonali tag?ha u li l-effetti tag?ha n?ammu fis-se?? minn din il-qorti tal-a??ar.

49 F'dan il-kuntest, jidher g?alhekk li, fil-kaw?a prin?ipali, il-qorti tar-rinviju ma hijiex me?tie?a tidde?iedi direttament dwar l-a?ir tal-qorti kostituzzjonali tal-Istat Membru tag?ha, i?da, jekk ikun il-ka?, hija me?tie?a tislet il-konsegwenzi tal-inkompatibbiltà ta' din id-dispo?izzjoni nazzjonali mad-dritt tal-Unjoni f'tilwima bejn persuna taxxabbli u amministrazzjoni fiskali dwar l-ammont tal-VAT dovuta minn din il-persuna taxxabbli.

50 F'dawn i?-?irkustanzi, it-tielet domanda preliminari g?andha ti?i fformulata mill-?did fis-sens li, permezz tag?ha, il-qorti tar-rinviju qieg?da essenzjalment tistaqsi jekk il-prin?ipju ta' kooperazzjoni leali kif stabbilit fl-Artikolu 4(3) TUE u l-prin?ipju ta' supremazija tad-dritt tal-Unjoni jobbligawx lill-qorti nazzjonali ma tapplikax dispo?izzjonijiet nazzjonali meqjusa li huma inkompatibbli mal-Artikolu 135(1)(i) tad-Direttiva 2006/112, moqri flimkien mal-prin?ipju ta' newtralità fiskali, ming?ajr ma hija rilevanti f'dan ir-rigward l-e?istenza ta' sentenza tal-qorti kostituzzjonali nazzjonali li tidde?iedi li ??omm fis-se?? l-effetti ta' dawn id-dispo?izzjonijiet

nazzjonali.

51 Minn ?urisprudenza stabbilita tal-Qorti tal-?ustizzja jirri?ulta li, skont il-prin?ipju ta' kooperazzjoni leali previst fl-Artikolu 4(3) TUE, l-Istati Membri huma obbligati jeliminaw il-konsegwenzi illegali ta' ksur tad-dritt tal-Unjoni u li tali obbligu jaqa', fil-kuntest tal-kompetenzi tieg?u, fuq kull korp tal-Istat Membru kkon?ernat (sentenza tal?5 ta' Ottubru 2023, Osteopathie Van Hauwermeiren, C?355/22, EU:C:2023:737, punt 27 u l-?urisprudenza ??itata).

52 G?alhekk, meta jikkonstataw li le?i?lazzjoni nazzjonali hija inkompatibbli mad-dritt tal-Unjoni, l-awtoritajiet tal-Istat Membru kkon?ernat g?andhom, filwaqt li j?ommu l-g?a?la tal-mi?uri li g?andhom jittie?du, ji?guraw li, malajr kemm jista' jkun, id-dritt nazzjonali jitqieg?ed f'konformità mad-dritt tal-Unjoni u li jing?ata effett s?i? lid-drittjiet li l-individwi jisiltu mid-dritt tal-Unjoni (sentenza tal?5 ta' Ottubru 2023, Osteopathie Van Hauwermeiren, C?355/22, EU:C:2023:737, punt 28 u l-?urisprudenza ??itata).

53 G?andu jitfakkar ukoll li l-prin?ipju ta' supremazija tad-dritt tal-Unjoni jimponi fuq il-qorti nazzjonali responsabbli, fil-kuntest tal-kompetenza tag?ha, g?all-applikazzjoni tad-dispo?izzjonijiet tad-dritt tal-Unjoni, l-obbligu li, jekk ma tkunx tista' tinterpreta l-le?i?lazzjoni nazzjonali b'mod konformi mar-rekwi?iti tad-dritt tal-Unjoni, ti?gura l-effett s?i? tar-rekwi?iti ta' dan id-dritt fit-tilwima li jkollha quddiemha u dan billi, jekk ikun hemm b?onn, ma tapplikax, fuq il-ba?i tal-awtorità tag?ha stess, kwalunkwe le?i?lazzjoni jew prassi nazzjonali, anki jekk sussegwenti, li jmorru kontra dispo?izzjoni tad-dritt tal-Unjoni li jkollha effett dirett, ming?ajr ma jkollha g?alfejn titlob jew tistenna t-t?assir minn qabel ta' din il-le?i?lazzjoni jew prassi nazzjonali permezz tal-pro?ess le?i?lattiv jew ta' kwalunkwe pro?ess kostituzzjonali ie?or (sentenza tat?22 ta' Frar 2022, RS (Effett tas-sentenzi ta' qorti kostituzzjonali), C?430/21, EU:C:2022:99, punt 53 u l-?urisprudenza ??itata).

54 Issa, l-Artikolu 135(1)(i) tad-Direttiva 2006/112 g?andu effett dirett (ara, b'analo?ija, is-sentenza tal?10 ta' Novembru 2011, The Rank Group, C?259/10 u C?260/10, EU:C:2011:719, punt 69 kif ukoll il-?urisprudenza ??itata).

55 Huwa minnu li, kif ?ie rrilevat fil-punt 25 ta' din is-sentenza, din id-dispo?izzjoni t?alli lill-Istati Membri ?ertu mar?ni ta' evalwazzjoni meta jadottaw le?i?lazzjoni li tipprevedi l-kundizzjonijiet u li tistabbilixxi l-limiti tal-e?enzjoni mill-VAT prevista fl-imsemmija dispo?izzjoni.

56 Madankollu, il-fatt li l-Istati Membri jkollhom, skont dispo?izzjoni ta' direttiva, mar?ni ta' evalwazzjoni ma jeskludix li jkun jista' jsir st?arri? ?udizzjarju sabiex ji?i vverifikat jekk l-awtoritajiet nazzjonali qab?ux dan il-mar?ni ta' evalwazzjoni (ara, f'dan is-sens, is-sentenzi tad?9 ta' Ottubru 2014, Traum, C?492/13, EU:C:2014:2267, punt 47; tat?8 ta' Marzu 2022, Bezirkshauptmannschaft Hartberg-Fürstenfeld (Effett dirett), C?205/20, EU:C:2022:168, punt 30; u tas?27 ta' April 2023, M.D. (Projbizzjoni ta' d?ul fl-Ungerija), C?528/21, EU:C:2023:341, punt 98).

57 Issa, il-limiti tal-imsemmi mar?ni ta' evalwazzjoni jirri?ultaw, b'mod partikolari, mill-prin?ipju ta' newtralità fiskali. B'hekk, il-Qorti tal-?ustizzja di?à dde?idiet li, meta l-kundizzjonijiet jew il-limiti li g?alihom Stat Membru jissu??etta l-benefi??ju tal-e?enzjoni mill-VAT g?al-log?ob tal-a??ard jew tal-flus imorru kontra l-prin?ipju ta' newtralità fiskali, dan l-Istat Membru ma jistax jibba?a ru?u fuq tali kundizzjonijiet jew limiti sabiex jirrifjuta lil operatur ta' tali log?ob l-e?enzjoni li dan jista' le?ittimament jinvoka ta?t id-Direttiva 2006/112 (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal?10 ta' Novembru 2011, The Rank Group, C?259/10 u C?260/10, EU:C:2011:719, punt 68).

58 G?andu jitfakkar ukoll li hija biss il-Qorti tal-?ustizzja li tista', b'mod e??ezzjonali u g?al kunsiderazzjonijiet imperattivi ta' ?ertezza legali, tag?ti sospensjoni provvi?orja tal-effett ta' esklu?joni e?er?itat minn regola tad-dritt tal-Unjoni fir-rigward tad-dritt nazzjonali li jmur kontriha. Tali limitazzjoni *ratione temporis* tal-effetti tal-interpretazzjoni ta' dan id-dritt mog?tija mill-Qorti tal-

?ustizzja tista' ting?ata biss fis-sentenza stess li tidde?iedi dwar l-interpretazzjoni mitluba (sentenza tal?5 ta' Ottubru 2023, Osteopathie Van Hauwermeiren, C?355/22, EU:C:2023:737, punt 30 u l-?urisprudenza ??itata).

59 Li kieku l-qrati nazzjonali kellhom is-setg?a li jag?tu lid-dispo?izzjonijiet nazzjonali supremazija fuq id-dritt tal-Unjoni miksur minn dawn id-dispo?izzjonijiet, anki b'mod provvi?orju, ji?u ppre?udikati s-supremazija u l-applikazzjoni uniformi tad-dritt tal-Unjoni (sentenza tal?5 ta' Ottubru 2023, Osteopathie Van Hauwermeiren, C?355/22, EU:C:2023:737, punt 31 u l-?urisprudenza ??itata).

60 G?alhekk, il-prin?ipju ta' supremazija jimponi fuq il-qorti nazzjonali l-obbligu li ma tapplikax id-dispo?izzjonijiet nazzjonali meqjusa li huma kuntrarji g?ad-dritt tal-Unjoni li g?andu effett dirett, anki meta l-qorti kostituzzjonali nazzjonali tkun idde?idiet minn qabel li tiddifferixxi t-telf tas-sa??a vinkolanti ta' dawn id-dispo?izzjonijiet, meqjusa li huma antikostituzzjonali (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tad?19 ta' Novembru 2009, Filipiak, C?314/08, EU:C:2009:719, punt 85).

61 Il-Qorti tal-?ustizzja ppre?i?at ukoll li l-qorti nazzjonali li tkun e?er?itat il-possibbiltà mog?tija lilha mit-tieni paragrafu tal-Artikolu 267 TFUE hija marbuta, g?as-soluzzjoni tat-tilwima fil-kaw?a prin?ipali, mill-interpretazzjoni tad-dispo?izzjonijiet inkwistjoni mog?tija mill-Qorti tal-?ustizzja u g?andha, jekk ikun il-ka?, twarrab l-evalwazzjoni tal-qorti superjuri jekk tikkunsidra, fid-dawl ta' din l-interpetazzjoni, li din l-evalwazzjoni ma hijiex konformi mad-dritt tal-Unjoni (sentenza tal?5 ta' Ottubru 2010, Elchinov, C?173/09, EU:C:2010:581, punt 30).

62 Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet pre?edenti, ir-risposta g?at-tielet domanda g?andha tkun li l-prin?ipju ta' kooperazzjoni leali kif stabbilit fl-Artikolu 4(3) TUE u l-prin?ipju ta' supremazija tad-dritt tal-Unjoni jimponu fuq il-qorti nazzjonali l-obbligu li ma tapplikax dispo?izzjonijiet nazzjonali meqjusa li huma inkompatibbli mal-Artikolu 135(1)(i) tad-Direttiva 2006/112, moqri flimkien mal-prin?ipju ta' newtralità fiskali, ming?ajr ma hija rilevanti f'dan ir-rigward l-e?istenza ta' sentenza tal-qorti kostituzzjonali nazzjonali li tidde?iedi li ??omm fis-se?? l-effetti ta' dawn id-dispo?izzjonijiet nazzjonali.

Fuq ir*?*raba' domanda

63 Permezz tar-raba' domanda tag?ha, il-qorti tar-rinviju qieg?da essenzjalment tistaqsi jekk il-prin?ipju ta' kooperazzjoni leali kif stabbilit fl-Artikolu 4(3) TUE, moqri flimkien mal-Artikolu 267 TFUE, id-Direttiva 2006/112, il-prin?ipju ta' effettività u l-prin?ipji ?enerali tad-dritt tal-Unjoni, b'mod partikolari l-prin?ipju ta' newtralità fiskali, g?andhomx ji?u interpretati fis-sens li jag?tu lill-persuna taxxabbli dritt li tikseb ir-rimbors tal-ammont tal-VAT mi?bura fi Stat Membru bi ksur tal-Artikolu 135(1)(i) ta' din id-direttiva.

64 F'dan il-ka?, mid-de?i?joni tar-rinviju jirri?ulta li, permezz tar-raba' domanda tag?ha, il-qorti tar-rinviju tixtieq tkun taf jekk, fil-ka? li tikkonstata li l-Artikolu 135(1)(i) tad-Direttiva 2006/112, moqri flimkien mal-prin?ipju ta' newtralità fiskali, jipprekludi l-le?i?lazzjoni nazzjonali inkwistjoni fil-kaw?a prin?ipali, ir-rikorrenti fil-kaw?a prin?ipali jkollhomx id-dritt jiksbu r-rimbors tal-ammont tal-VAT im?allsa abba?i ta' din il-le?i?lazzjoni.

65 Din id-domanda g?andha g?alhekk tinftiehem b?ala li tirrigwarda l-interpretazzjoni tar-regoli tad-dritt tal-Unjoni dwar l-irkupru ta' ammonti m?allsa indebitament (ara, b'analo?ija, is-sentenza tas?6 ta' Settembru 2011, Lady & Kid *et*, C?398/09, EU:C:2011:540).

66 F'dawn i?-?irkustanzi, u fid-dawl tal-?urisprudenza mfakkra fil-punti 46 u 47 ta' din is-sentenza, ir-raba' domanda preliminari g?andha ti?i fformulata mill-?did fis-sens li, permezz tag?ha, il-qorti tar-rinviju qieg?da essenzjalment tistaqsi jekk ir-regoli tad-dritt tal-Unjoni dwar l-

irkupru ta’ ammonti m?allsa indebitament g?andhomx ji?u interpretati fis-sens li jag?tu lill-persuna taxxabbli dritt li tikseb ir-rimbors tal-ammont tal-VAT mi?bura fi Stat Membru bi ksur tal-Artikolu 135(1)(i) tad-Direttiva 2006/112.

67 Minn ?urisprudenza stabbilita jirri?ulta li d-dritt li jinkiseb ir-rimbors ta’ taxxi mi?bura minn Stat Membru bi ksur tar-regoli tad-dritt tal-Unjoni huwa l-konsegwenza u l-estensjoni tad-drittijiet mog?tija lill-individwi mid-dispo?izzjonijiet tad-dritt tal-Unjoni li jipprojbixxu tali taxxi, kif ikunu ?ew interpretati mill-Qorti tal-?ustizzja. G?aldaqstant, l-Istati Membri huma obbligati, b?ala prin?ipju, jirrimborsaw it-taxxi mi?bura bi ksur tad-dritt tal-Unjoni (sentenza tat?28 ta’ Settembru 2023, Administra?ia Jude?ean? a Finan?elor Publice Bra?ov (Trasferiment tad-dritt g?al rimbors), C?508/22, EU:C:2023:715, punt 34 u l-?urisprudenza ??itata).

68 G?aldaqstant, jidher li d-dritt g?all-irkupru tal-ammonti m?allsa indebitament huwa inti? li jirrimedja l-konsegwenzi tal-inkompatibbiltà tat-taxxa mad-dritt tal-Unjoni billi jinnewtralizza l-pi? ekonomiku li hija indebitament imponiet fuq l-operatur li fuqu, fl-a??ar mill-a??ar, ikun effettivament waqa’ dan il-pi? (sentenza tas?16 ta’ Mejju 2013, Alakor Gabonatermel? és Forgalmazó, C?191/12, EU:C:2013:315, punt 24 u l-?urisprudenza ??itata).

69 Madankollu, b’mod e??ezzjonali, tali ?las lura jista’ ji?i rrifjutat meta dan iwassal g?al arrikkiment indebitu ta’ dawk eli?ibbli. Il-protezzjoni tad-drittijiet iggarantiti f’dan ir-rigward mill-ordinament ?uridiku tal-Unjoni ma timponix g?aldaqstant ir-rimbors tal-imposti, tad-dazji u tat-taxxi mi?bura bi ksur tad-dritt tal-Unjoni meta ji?i stabbilit li l-persuna responsabbli g?all-?las ta’ dawn tal-a??ar tkun effettivament ittrasferixxiethom fuq individwi o?ra (ara, f’dan is-sens, is-sentenzi tas?16 ta’ Mejju 2013, Alakor Gabonatermel? és Forgalmazó, C?191/12, EU:C:2013:315, punt 25, kif ukoll tal?21 ta’ Marzu 2024, Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy (Possibbiltà ta’ korrezzjoni fil-ka? ta’ rata ?baljata), C?606/22, EU:C:2024:255, punti 34 u 35).

70 Madankollu, din l-e??ezzjoni g?andha ti?i interpretata b’mod restrittiv, fid-dawl b’mod partikolari tal-fatt li t-trasferiment ta’ taxxa fuq il-konsumatur ma jinnewtralizzax ne?essarjament l-effetti ekonomi?i tat-taxxa fuq il-persuna taxxabbli (ara, f’dan is-sens, is-sentenza tat?2 ta’ Ottubru 2003, Weber’s Wine World *et*, C?147/01, EU:C:2003:533, punt 95).

71 B’hekk, anki fil-ka? li ji?i stabbilit li l-impo?izzjoni tat-taxxa indebita kienet ?iet ittrasferita fuq terzi, ir-rimbors tag?ha lill-operatur ma jwassalx ne?essarjament g?all-arrikkiment indebitu ta’ dan tal-a??ar peress li l-integrazzjoni tal-ammont tal-imsemmija taxxa fil-prezzijiet applikati tista’ tikkaw?alu dannu marbut mat-tnaqqis fil-volum tal-bejg? tieg?u (ara, f’dan is-sens, is-sentenzi tas?6 ta’ Settembru 2011, Lady & Kid *et*, C?398/09, EU:C:2011:540, punt 21, kif ukoll tal?21 ta’ Marzu 2024, Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy (Possibbiltà ta’ korrezzjoni fil-ka? ta’ rata ?baljata), C?606/22, EU:C:2024:255, punt 28).

72 G?andu jitfakkar ukoll li l-e?istenza u l-portata tal-arrikkiment indebitu, li jimplika g?al persuna taxxabbli r-rimbors ta’ taxxa mi?bura indebitament fid-dawl tad-dritt tal-Unjoni, jistg?u ji?u stabbiliti biss wara anali?i ekonomika li tie?u inkunsiderazzjoni ?-?irkustanzi rilevanti kollha (ara, f’dan is-sens, is-sentenzi tal?10 ta’ April 2008, Marks & Spencer, C?309/06, EU:C:2008:211, punt 43, kif ukoll tal?21 ta’ Marzu 2024, Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy (Possibbiltà ta’ korrezzjoni fil-ka? ta’ rata ?baljata), C?606/22, EU:C:2024:255, punt 38).

73 Minn dan isegwi li r-risposta g?ar-raba’ domanda g?andha tkun li r-regoli tad-dritt tal-Unjoni dwar l-irkupru ta’ ammonti m?allsa indebitament g?andhom ji?u interpretati fis-sens li jag?tu lill-persuna taxxabbli dritt li tikseb ir-rimbors tal-ammont tal-VAT mi?bura fi Stat Membru bi ksur tal-Artikolu 135(1)(i) tad-Direttiva 2006/112, bil-kundizzjoni li dan ir-rimbors ma jwassalx g?al arrikkiment indebitu ta’ din il-persuna taxxabbli.

Fuq is?sitt domanda

74 Permezz tas-sitt domanda tag?ha, li g?andha ti?i e?aminata qabel il-?ames domanda, il-qorti tar-rinviju qieg?da essenzjalment tistaqsi jekk l-obbligu impost fuq l-Istati Membri li ji?guraw il-protezzjoni tad-drittijiet tal-individwi milquta mill-implimentazzjoni illegali ta' g?ajnuna mill-Istat, il-prin?ipju ta' kooperazzjoni leali u l-prin?ipji ?enerali tad-dritt tal-Unjoni, b'mod partikolari l-prin?ipju ta' newtralità fiskali, g?andhomx ji?u interpretati fis-sens li persuna taxxabbli tista' tir?ievi, fil-forma ta' danni, ammont ekwivalenti g?all-VAT im?allsa meta l-e?enzjoni minn din it-taxxa li minnha jkunu bbenefikaw operaturi o?ra tikkostitwixxi g?ajnuna mill-Istat illegali.

75 F'dan il-ka?, mid-de?i?joni tar-rinviju jirri?ulta li s-sitt domanda tirrigwarda l-iskema ta' g?ajnuna mill-Istat u, b'mod iktar pre?i?, l-obbligi li g?andhom il-qrati nazzjonali meta jikkonstataw li l-e?enzjoni mill-VAT li minnha bbenefikaw ?erti operaturi tikkostitwixxi g?ajnuna mill-Istat im?allsa ming?ajr ma tkun twettqet in-notifika minn qabel me?tie?a mill-Artikolu 108(3) TFUE.

76 F'dawn i?-?irkustanzi, u fid-dawl tal-?urisprudenza mfakkra fil-punti 46 u 47 ta' din is-sentenza, is-sitt domanda preliminari g?andha ti?i fformulata mill-?did fis-sens li, permezz tag?ha, il-qorti tar-rinviju qieg?da essenzjalment tistaqsi jekk l-Artikolu 108(3) TFUE g?andux ji?i interpretat fis-sens li, meta l-e?enzjoni mill-VAT li jkunu bbenefikaw minnha ?erti operaturi tikkostitwixxi g?ajnuna mill-Istat illegali, persuna taxxabbli li ma bbenefikatx minn tali e?enzjoni tista' tir?ievi, fil-forma ta' danni, ammont ekwivalenti g?all-VAT im?allsa minnha.

77 F'dan ir-rigward, g?andu ji?i rrilevat li huwa minnu li l-qrati nazzjonali g?andhom jiggarantixxu li jinstiltu l-konsegwenzi kollha ta' ksur tat-tielet sentenza tal-Artikolu 108(3) TFUE, konformement mad-dritt nazzjonali tag?hom, b'mod partikolari f'dak li jirrigwarda kemm il-validità tal-atti ta' implimentazzjoni kif ukoll l-irkupru tal-g?ajnuna finanzjarja mog?tija bi ksur ta' din id-dispo?izzjoni, u li l-g?an tal-missjoni tag?hom huwa, g?aldaqstant, li ji?u adottati l-mi?uri xierqa sabiex ti?i rrimedjata l-illegalità tal-implimentazzjoni tal-g?ajnuna, sabiex il-benefi?jarju ma jibqax igawdi minnha matul i?-?mien li jkun fadal sakemm ting?ata d-de?i?joni tal-Kummissjoni Ewropea (sentenza tal?5 ta' Marzu 2019, Eesti Pagar, C?349/17, EU:C:2019:172, punt 89 u l-?urisprudenza ??itata).

78 Barra minn hekk, qorti nazzjonali jista' jkollha tidde?iedi dwar talba g?al kumpens g?ad-dannu kkaw?at min?abba n-natura illegali tal-mi?ura ta' g?ajnuna (sentenza tal?5 ta' Ottubru 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich, C?368/04, EU:C:2006:644, punt 56).

79 B'hekk, fit-twettiq tal-missjoni tag?hom, il-qrati nazzjonali jistg?u jkunu me?tie?a jilqg?u talbiet g?all-kumpens ta' danni kkaw?ati mill-g?ajnuna mill-Istat illegali lill-kompetituri tal-benefi?jarju (sentenza tat?23 ta' Jannar 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C?387/17, EU:C:2019:51, punt 56).

80 Madankollu, l-eventwali illegalità, fid-dawl tar-regoli tad-dritt tal-Unjoni dwar l-g?ajnuna mill-Istat, tal-e?enzjoni minn taxxa ma hijiex ta' natura li taffettwa l-legalità tal-?bir stess ta' din it-taxxa, b'tali mod li l-persuna responsabbli g?all-?las tal-imsemmija taxxa ma tistax te??epixxi li l-e?enzjoni li minnha jibbenefikaw persuni o?ra tikkostitwixxi g?ajnuna mill-Istat sabiex tevita li t?allas din l-istess taxxa (ara, f'dan is-sens, is-sentenzi tal?5 ta' Ottubru 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich, C?368/04, EU:C:2006:644, punt 51, u tat?3 ta' Marzu 2020, Vodafone Magyarország, C?75/18, EU:C:2020:139, punt 24).

81 Issa, jekk qorti nazzjonali tikkunsidra li l-e?enzjoni mill-VAT li kienu bbenefikaw minnha ?erti operaturi tikkostitwixxi g?ajnuna mill-Istat, l-g?oti, fil-forma ta' danni, lil persuna taxxabbli li tkun ?allset din it-taxxa, ta' ammont ekwivalenti g?all-VAT im?allsa, ikollu pre?i?ament l-effett li

jippermetti lil din il-persuna taxxabbli tevita li t?allas l-imsemmija taxxa.

82 G?aldaqstant, ir-risposta g?as-sitt domanda g?andha tkun li l-Artikolu 108(3) TFUE g?andu ji?i interpretat fis-sens li, meta l-e?enzjoni mill-VAT li minnha jkunu bbenefikaw ?erti operaturi tikkostitwixxi g?ajnuna mill-Istat illegali, persuna taxxabbli li ma tkunx ibbenefikat minn tali e?enzjoni ma tistax tir?ievi, fil-forma ta' danni, ammont ekwivalenti g?all-VAT im?allsa minnha.

Fuq il??ames domanda

83 Permezz tal-?ames domanda tag?ha, il-qorti tar-rinviju qieg?da essenzjalment tistaqsi jekk l-Artikolu 107 TFUE g?andux ji?i interpretat fis-sens li l-e?enzjoni mill-VAT tax-xiri ta' biljetti ta' lotterija u l-esklu?joni minn tali e?enzjoni ta' log?ob ie?or tal-a??ard u tal-flus offruti online, jikkostitwixxu g?ajnuna mill-Istat inkompatibbli mas-suq intern.

84 Mid-de?i?joni tar-rinviju jirri?ulta li din id-domanda qieg?da ssir fil-kuntest tar-rikors ta' persuna taxxabbli inti? g?all-irkupru, fil-forma ta' danni, tal-ekwivalenti tal-VAT li hija ?allset. Barra minn hekk, minn din id-de?i?joni ma jirri?ultax li l-imsemmija domanda g?andha su??ett ie?or.

85 Issa, mir-risposta mog?tija g?as-sitt domanda jirri?ulta li, meta l-e?enzjoni mill-VAT li minnha jkunu bbenefikaw ?erti operaturi tikkostitwixxi g?ajnuna mill-Istat, persuna taxxabbli li ma tkunx ibbenefikat minn tali e?enzjoni ma tistax tir?ievi, fil-forma ta' danni, ammont ekwivalenti g?all-VAT im?allsa minnha.

86 G?aldaqstant, fid-dawl tar-risposta mog?tija g?as-sitt domanda, ma hemmx lok li ting?ata risposta g?all-?ames domanda.

Fuq l?ispejje?

87 Peress li l-pro?edura g?andha, fir-rigward tal-partijiet fil-kaw?a prin?ipali, in-natura ta' kwistjoni mqajma quddiem il-qorti tar-rinviju, hija dik il-qorti li g?andha tidde?iedi dwar l-ispejje?. L-ispejje? sostnuti g?as-sottomissjoni tal-osservazzjonijiet lill-Qorti tal-?ustizzja, barra dawk tal-imsemmija partijiet, ma jistg?ux jit?allsu lura.

G?al dawn il-motivi, Il-Qorti tal-?ustizzja (L-Ewwel Awla) taqta' u tidde?iedi:

1) **L-Artikolu 135(1)(i) tad-Direttiva tal-Kunsill 2006/112/KE tat?28 ta' Novembru 2006 dwar is-sistema komuni ta' taxxa fuq il-valur mi?jud, moqri flimkien mal-prin?ipju ta' newtralità fiskali,**

g?andu ji?i interpretat fis-sens li:

ma jipprekludix le?i?lazzjoni nazzjonali li tag?mel differenza fit-trattament bejn, minn na?a, ix-xiri online ta' biljetti ta' lotterija u, min-na?a l-o?ra, il-parte?ipazzjoni f'log?ob ie?or tal-a??ard jew tal-flus offrut online, billi teskludi lil din il-kategorija tal-a??ar mill-e?enzjoni mit-taxxa fuq il-valur mi?jud applikabbli g?all-ewwel kategorija, sakemm id-differenzi o??ettivi bejn dawn i?-?ew? kategoriji ta' log?ob tal-a??ard jew tal-flus jistg?u jinfluwenzaw b'mod kunsiderevoli d-de?i?joni tal-konsumatur medju li jirrikorri g?al wa?da jew l-o?ra minn dawn il-kategoriji ta' log?ob.

2) **Il-prin?ipju ta' kooperazzjoni leali kif stabbilit fl-Artikolu 4(3) TUE u l-prin?ipju ta' supremazija tad-dritt tal-Unjoni jimponu fuq il-qorti nazzjonali l-obbligu li ma tapplikax dispo?izzjonijiet nazzjonali meqjusa li huma inkompatibbli mal-Artikolu 135(1)(i) tad-Direttiva 2006/112, moqri flimkien mal-prin?ipju ta' newtralità fiskali, ming?ajr ma hija rilevanti f'dan ir-rigward l-e?istenza ta' sentenza tal-qorti kostituzzjonali nazzjonali li**

tidde?iedi li ??omm fis-se?? l-effetti ta' dawn id-dispo?izzjonijiet nazzjonali.

3) **Ir-regoli tad-dritt tal-Unjoni dwar l-irkupru ta' ammonti m?allsa indebitament g?andhom ji?u interpretati fis-sens li jag?tu lill-persuna taxxabbli dritt li tikseb ir-rimbors tal-ammont tat-taxxa fuq il-valur mi?jud mi?bura fi Stat Membru bi ksur tal-Artikolu 135(1)(i) tad-Direttiva 2006/112, bil-kundizzjoni li dan ir-rimbors ma jwassalx g?al arrikkiment indebitu ta' din il-persuna taxxabbli.**

4) **L-Artikolu 108(3) TFUE g?andu ji?i interpretat fis-sens li, meta l-e?enzjoni mit-taxxa fuq il-valur mi?jud (VAT) li minnha jkunu bbenefikaw ?erti operaturi tikkostitwixxi g?ajnuna mill-Istat illegali, persuna taxxabbli li ma tkunx ibbenefikat minn tali e?enzjoni ma tistax tir?ievi, fil-forma ta' danni, ammont ekwivalenti g?all-VAT im?allsa minnha.**

Firem

* Lingwa tal-kaw?a: il-Fran?i?.